

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

FORMATION OF RESEARCH COMPETENCE THE FUTURE COMMODITY EXPERTS IN TEACHING CHEMICAL DISCIPLINES

У статті порушено проблему формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів у процесі викладання хімічних дисциплін. Розкрито поняття дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів. Вказано на пряму залежність між ефективністю формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів та залученням студентів до активної дослідницької діяльності. Визначено ефективні умови формування мотивації майбутніх товарознавців-експертів до дослідницької діяльності. Представлено варіанти завдань, вирішення яких позитивно впливає на процес формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів.

Ключові слова: дослідницька компетентність, майбутні товарознавці-експерти, хімічні дисципліни.

В статті затронута проблема формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів у процесі викладання хімічних дисциплін. Розкрито поняття дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів. Вказано на пряму залежність між ефективністю формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів та залученням студентів до активної дослідницької діяльності. Визначено ефективні умови формування мотивації майбутніх товарознавців-експертів до дослідницької діяльності. Представлено варіанти завдань, вирішення яких позитивно впливає на процес формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів.

студентов к активной исследовательской деятельности. Определены эффективные условия формирования мотивации будущих товароведов-экспертов к исследовательской деятельности. Представлены варианты заданий, решение которых положительно влияет на процесс формирования исследовательской компетентности будущих товароведов-экспертов.

Ключевые слова: исследовательская компетентность, будущие товароведы-эксперты, химические дисциплины.

The article raises the problem of forming the research competence of future commodity-experts in the process of teaching chemical disciplines. The concept of research competence of future commodity experts is disclosed. It is indicated that there is a direct relationship between the effectiveness of forming the research competence of future commodity experts and the involvement of students in active research activities. The effective conditions for forming the motivation of future commodity-experts for research activity are determined. The presented variants of the tasks of solution of which positively influences the process of forming the research competence of future commodity-experts.

Key words: research competence, future commodity-experts, chemical disciplines.

УДК 377.011.3.015.31.018.4:658.6-051:
[54](07)

Діденко Є.П.,
аспірант кафедри хімії
та методики викладання хімії
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

Постановка проблеми. Сучасна освіта України переживає період інтенсивних трансформацій. Реформи системи вищої освіти держави, нові вимоги суспільства стосуються підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Тому модернізаційні зміни повинні спрямовуватися на формування у випускників готовності до саморозвитку та самовдосконалення, креативності та мобільності, високого рівня професійної підготовки та мотивації до дослідницької діяльності. Серед основних критеріїв визначення конкурентоспроможності майбутнього фахівця визначають здатність самостійного здобуття та вдосконалення компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності в обраній галузі, креативне мислення та вміння приймати нестандартні рішення у ході розв'язання професійних завдань. Перелічені якості майбутнього фахівця формуються у процесі виконання різнопланової дослідницької діяльності.

Залучення майбутніх товарознавців-експертів до активної дослідницької діяльності сприяє підвищенню рівня їх фахової підготовки та конкурентоспроможності в галузі товарознавства. Оволодіння методами наукового пізнання, розуміння логіки дослідницького процесу позитивно впливає

на процес формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів. Адже студент-дослідник збагачується не лише аналітичними вміннями, а й професійно-ціннісними орієнтирами на виконання продуктивної професійної діяльності у майбутньому [1, с. 78].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема формування висококваліфікованого фахівця з активною творчою позицією в здобутті необхідних фахових компетентностей, на досягнення нових пізнавальних орієнтирів в обраній професії є одним з основних завдань реформування вищої освіти України. Питанню формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців присвячено дослідження багатьох науковців.

Питання дослідницької компетентності як передумови розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця, закладеного природою, цікавить як зарубіжних, так і вітчизняних вчених.

Аспекти підготовки майбутніх фахівців до дослідницької діяльності висвітлюються в дослідженнях В. Борисова, М. Гусева, В. Заг'язинського, В. Краєвського, С. Сисоевої та ін. Психолого-педагогічні аспекти формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців вивчали В. Андреев, Ю. Бабанський, В. Давидов, С. Зінов'єв, В. Крутець-

кий та ін. Вивченням питань теоретичних засад організації дослідницької діяльності студентів займалися Г. Васянович, О. Глузман, Н. Кічук, М. Князян, Г. Нагорна, О. Пехота та ін.

Формуванням дослідницької компетентності майбутніх фахівців засобами інформаційного освітнього середовища займалися О. Норкіна, М. Вінник, Н. Осипова, Ю. Тарасич. Автори звертають увагу на методику інтерактивного спілкування студентів з викладачем, що буде сприяти в них розвитку дослідницьких компетентностей [2].

Дослідженням проблеми підготовки майбутніх фахівців у галузі товарознавства займалися В. Апопій, Г. Багрій, Л. Карташова, С. Кожушко, Т. Крамаренко, О. Куклін, С. Мороз, Е. Морозова, Н. Ніколкіна, Ф. Панкратов, Ф. Половцева, Т. Русецька, С. Симчук, Р. Хайруллін, Р. Хизрич та ін.

Результати пошуково-аналітичного етапу показав, що питання формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів у процесі викладання хімічних дисциплін не було предметом окремого дослідження і залишається неопрацьованими як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Метою статті є з'ясувати особливості формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів у процесі викладання хімічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний фахівець товарознавець-експерт має вільно оперувати теоретичними знаннями особливостей перебігу хімічних процесів, володіти дослідницькими якостями та здійснювати різноманітні експериментальні дослідження з визначення якості товарів народного споживання, узагальнювати отримані результати і приймати обґрунтовані рішення. Наявність сформованої дослідницької компетентності майбутнього товарознавця-експерта є передумовою продуктивної та успішної майбутньої професійної діяльності.

Дослідницьку компетентність майбутнього товарознавця-експерта будемо розглядати як інтегративне особистісне утворення, що визначає здатність майбутнього фахівця у повній мірі реалізувати власний потенціал у ході виконання професійної діяльності для досягнення позитивних результатів у розв'язанні специфічних завдань, усвідомлювати значимість власних дій для суспільства та особисту відповідальність за результати цієї діяльності та необхідність її постійного удосконалення.

Фахова підготовка майбутніх товарознавців-експертів передбачає ґрунтовне вивчення дисциплін хімічного циклу та включає виконання різнопланових експериментальних досліджень, що вимагає умілого застосування спеціальних компетентностей, здобутих у процесі навчання.

Значну роль у процесі фахової підготовки майбутніх товарознавців-експертів відіграє вивчення

хімічних дисциплін. Саме в процесі оволодіння студентами-товарознавцями теоретичними хімічними знаннями, умінням проводити експериментальні дослідження з визначення якості продуктів народного споживання є базою для формування дослідницької компетентності фахівців даного профілю.

Нам імпонує позиція І. Зимньої, яка вважає, що індивідуальні дослідницькі якості майбутніх фахівців найбільш яскраво проявляються в ході здійснення самостійної навчально-пізнавальної діяльності. Науковець наголошує на тому, що самостійна робота в процесі оволодіння фахом має бути вільна за вибором та спровокована внутрішніми мотивами студента. Кожен студент має визначити її роль та місце у власній освітній траєкторії [4].

У зв'язку із цим постає питання мотивації студентів до самоорганізації та активного залучення до дослідницької діяльності. Цінність отриманих теоретичних знань та практичних умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності, необхідною умовою формування яких є потреба опанування та вільного володіння комплексом методів пізнавальної діяльності, належить до основних мотивів продуктивної пізнавальної діяльності [5].

У результаті проведеного аналізу наукових досліджень та експериментальної роботи визначили ряд умов, урахування та дотримання яких забезпечить формування мотивації майбутніх товарознавців-експертів до дослідницької діяльності:

- ретельне вивчення студентського колективу, визначення лідерів та аутсайдерів групи;
- визначення вікових та індивідуальних особливостей студентів;
- налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «студент-студент» та «викладач-студент»;
- оптимізація та вдосконалення змісту навчальних дисциплін хімічного циклу завданнями практичного характеру різного рівня складності з метою покращення якості практичної підготовки майбутніх товарознавців-експертів;
- обґрунтування важливості кожної запропонованої до опрацювання теми в майбутній товарознавчо-експертній діяльності;
- компетентне застосування на лабораторних заняттях з хімічних дисциплін передових методів та форм навчання й організації дослідницької діяльності;
- збагачення практичного досвіду майбутніх товарознавців-експертів за допомогою фізико-хімічних методів дослідження визначати якість товарів народного споживання;
- розвиток та підтримка у студентів бажання оволодіння майбутньою товарознавчо-експертною діяльністю, підвищення власної професійної майстерності;

– заохочення студентів до продуктивної дослідницької діяльності в аудиторний та позааудиторний час;

– підтримка вольової активності студентів у ході виконання індивідуальних дослідницьких проєктів;

– створення для майбутніх товарознавців-експертів ситуацій творчого пошуку на заняттях з хімічних дисциплін;

– консультування та надання необхідної допомоги в разі виникнення труднощів при вирішенні завдань дослідницького характеру;

– формування відповідальності за власну діяльність;

– заохочення майбутніх товарознавців-експертів похвалою, що буде слугувати моральною підтримкою в процесі розв'язання визначених завдань;

– нагородження відзнаками, грамотами студентів за виконання дослідницьких проєктів різного рівня складності.

У процесі організації лабораторно-практичних занять буде доцільним використання таких форм та методів діяльності, що спонукатимуть студентів до налагодження не лише індивідуальної, а й групової діяльності. Наприклад, на лабораторних заняттях з навчальної дисципліни «Хімічні методи дослідження сировини та матеріалів» пропонуємо студентам за допомогою наочних посібників та Інтернет-ресурсів обрати оптимальні методи визначення вмісту важких металів в овочах та фруктах. Проаналізувати наявну інформацію, визначити передові прийоми і методи дослідження окресленої проблеми та обрати найпродуктивніші з них.

Завдяки виконання завдань такого типу майбутні товарознавці-експерти можуть оцінити переваги сучасних методів дослідження в майбутній професійній діяльності, їх продуктивність та результативність.

Важливим засобом є моделювання дослідницьких ситуацій, активне залучення студентів до дослідницької діяльності завдяки якій студенти набувають навичок дослідження об'єктів, процесів і явищ, самостійного набуття нових, індивідуально значущих і професійних знань [4]. На цьому етапі студенти залучаються до виконання індивідуальних дослідницьких проєктів, що сприяє запуску процесу трансформації навчально-дослідницької діяльності в науково-дослідницьку. Залучення майбутніх товарознавців-експертів до такого виду діяльності вимагає від них формування нових чи застосування набутих раніше знань, умінь і навичок здійснення наукових досліджень. При цьому запропоновані для дослідження завдання пов'язані з майбутньою професійною діяльністю майбутніх товарознавців-експертів. Наприклад, під час

вивчення теми «Основи раціонального харчування» з дисципліни «Харчова хімія» майбутні товарознавці-експерти знайомляться та відпрацьовують основні принципи пошуку, аналізу та оцінки інформації, отриманої в результаті дослідницької роботи:

Завдання 1: Ви – товарознавець-експерт, що займається дослідницькою діяльністю з визначення якості товарів народного споживання. Вам необхідно скласти алгоритм дослідження ранніх фруктів та овочів на вміст нітратів.

Завдання 2: Ви – практикуючий товарознавець-експерт. Спираючись на нормативні документи та передові дослідження в галузі контролю якості товарів народного споживання, обрати оптимальні та продуктивні методики дослідження якості дитячого харчування.

Набуття майбутніми товарознавцями-експертами самостійного дослідницького досвіду професійної діяльності стає можливим за умови виконання індивідуальних дослідницьких проєктів. Крім того, на цьому етапі всі попередні форми та засоби застосовуються на більш ускладненому рівні.

Так, майбутні товарознавці-експерти виконують не лише теоретичну, а й практичну роботу з дослідження якості товарів народного споживання. Для успішного виконання дослідницького проєкту їм необхідно:

- 1) обрати предмет та об'єкт дослідження;
- 2) охарактеризувати гіпотезу та завдання дослідження;
- 3) опрацювати наявні державні стандарти якості обраного товару;
- 4) обрати оптимальні дослідницькі методики;
- 5) під керівництвом викладача приготувати необхідні для дослідження реактиви та матеріали;
- 6) провести ряд необхідних дослідницьких експериментів;
- 7) проаналізувати отримані дані та, порівнявши їх з державними нормами, зробити висновки про якісні показники обраного товару.

Результати виконання дослідницького проєкту майбутні товарознавці-експерти представляють на науково-практичному семінарі, присвяченому дню захисту прав споживачів.

Висновки. Отже, в результаті аналізу науково-методичних джерел та експериментальної роботи було встановлено, що найбільш ефективно процес формування дослідницької компетентності майбутніх товарознавців-експертів у процесі вивчення хімічних дисциплін відбувається за умови залучення студентів до активної дослідницької діяльності. Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на доповнення методичного забезпечення хімічних дисциплін завданнями дослідницького характеру та впровадження їх у навчальний процес вищих навчальних закладів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабанський Ю.К. Введение в научное исследование: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. М.: Просвещение, 1988. 239 с.
2. Вінник М.О. Формування дослідницьких компетентностей студентів спеціальності «Програмна інженерія» на прикладі викладання курсу «Групова динаміка та комунікації» // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Педагогіка. 2014. Т. 245. Вип. 233. С. 95–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2014_245_233_20.
3. Головань М.С. Модель формування дослідницької компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2012. № 5 189 (23). С. 196–205.
4. Зимня І.А. Педагогічна психологія. Ростов-на-Дону: Фенікс, 1997. 480 с. URL: http://www.pedlib.ru/Books/2/0309/2_0309-226.shtml.
5. Коптякова С.В. Формирование профессиональной направленности личности студентов вуза в процессе общепрофессионального экономического образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Магнитогорск, 2004. 173 с.